

POLSKA
WIEŚ
2020

*Foundation for the Development
of Polish Agriculture*

*Fundacja na Rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa*

POLSKA WIEŚ 2020

RAPORT O STANIE WSI

pod redakcją naukową
Jerzego Wilkina
i Andrzeja Hałasiewicza

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2020

Zespół autorów: Agnieszka Baer-Nawrocka, Jerzy Bartkowski,
Barbara Chmielewska, Barbara Fedyszak-Radziejowska, Andrzej Hałasiewicz,
Sławomir Kalinowski, Iwona Nurzyńska, Walenty Poczta, Monika Stanny,
Paweł Strzelecki, Jerzy Wilkin, Józef Stanisław Zegar

Recenzent naukowy: prof. dr hab. Marek Kłodziński

Projekt okładki: Katarzyna Juras
Redakcja i korekta: Bogdan Baran

ISBN 978-83-66470-34-7
doi: 10.7366/9788366470347

Copyright © by Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FDPA),
Warszawa 2020

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część tego opracowania nie może być
kopiowana, powielana ani rozpowszechniana bez uprzedniej pisemnej
zgody FDPA

Prezentowane w raporcie stanowiska merytoryczne wyrażają poglądy
autorów i nie muszą być zbieżne z oficjalnym stanowiskiem FDPA

**Fundacja na Rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa**

Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa
ul Gombrowicza 19, 01-682 Warszawa
www.fdpa.org.pl; e-mail: fdpa@fdpa.org.pl

Publikacja wydana na zamówienie FDPA przez
Wydawnictwo Naukowe Scholar
ul. Oboźna 1
00-340 Warszawa
www.scholar.com.pl; e-mail: info@scholar.com.pl
Druk i oprawa: Totem, Inowrocław

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział 1. Zróżnicowana i zmieniająca się polska wieś – synteza raportu – <i>Jerzy Wilkin</i>.....	11
Wprowadzenie	11
1.1. Przemiany ludnościowe i społeczne na wsi i ich zróżnicowanie	12
1.2. Znaczenie integracji europejskiej dla rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce.....	16
1.3. Przemiany strukturalne w polskim rolnictwie i ich przestrzenne zróżnicowanie	19
1.4. Poziom życia, zróżnicowanie dochodów i zakres ubóstwa na wsi	21
1.5. Polityczne zróżnicowanie mieszkańców wsi.....	26
1.6. Jak ożywić i zdynamizować polską wieś?	28
Rozdział 2. Ludność wiejska – <i>Monika Stanny, Paweł Strzelecki</i>	31
Wprowadzenie	31
2.1. Zmiany liczby ludności na obszarach wiejskich	31
2.2. Czynniki demograficzne zmian liczby ludności wiejskiej	35
2.3. Ludność mieszkająca na wsi według wieku i płci	42
2.4. Aktywność zawodowa ludności wiejskiej	44
2.5. Przemiany generacyjne a źródła utrzymania ludności na terenach wiejskich	47
Podsumowanie.....	49
Tabele z danymi statystycznymi	51
Rozdział 3. Sytuacja społeczno-ekonomiczna, postawy i wartości mieszkańców wsi – <i>Barbara Fedyszak-Radziejowska</i>	57
Wprowadzenie	57
3.1. Wieś i miasto – różnice, które przestają dzielić	60
3.2. Sytuacja materialna oraz jej ocena – opinie rolników, mieszkańców wsi i największych miast	63
3.3. Styl życia mieszkańców wsi	66
3.4. Kilka słów o religijności mieszkańców wsi	69
3.5. Wieś i rolnicy o Unii Europejskiej – stabilna, zdecydowana akceptacja..	70
Podsumowanie.....	73

Rozdział 4. Struktura polskiego rolnictwa – Agnieszka Baer- -Nawrocka, Walenty Pocztka.....	75
Wprowadzenie	75
4.1. Rolnictwo polskie w gospodarce narodowej	76
4.2. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych i jej zróżnicowanie regionalne	78
Podsumowanie i wnioski.....	84
 Rozdział 5. Znaczenie członkostwa w Unii Europejskiej dla rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce – Iwona Nurzyńska	 95
Wprowadzenie	95
5.1. Korzyści finansowe Polski wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej	96
5.2. Wsparcie dla Polski w ramach Wspólnej Polityki Rolnej UE	99
5.3. Europejski Zielony Ład a przyszłość Wspólnej Polityki Rolnej po 2020 r.	110
Podsumowanie	112
 Rozdział 6. Poziom życia na wsi na tle kraju i Unii Europejskiej – Barbara Chmielewska, Józef Stanisław Zegar....	 115
Wprowadzenie	115
6.1. Poziom, zmiany i relacje dochodów ludności wiejskiej i miejskiej	116
6.2. Poziom, zmiany i relacje dochodów według grup społeczno- -ekonomicznych gospodarstw domowych.....	121
6.3. Struktura dochodów ze względu na źródła pochodzenia.....	122
6.4. Rozdysponowanie dochodów gospodarstw domowych na wsi i w mieście oraz według grup społeczno-ekonomicznych	124
6.5. Warunki mieszkaniowe i infrastruktura na obszarach wiejskich	127
6.6. Subiektywna ocena poziomu życia mieszkańców wsi i miasta	129
6.7. Sytuacja dochodowa mieszkańców wsi w Polsce na tle pozostałych państw członkowskich UE.....	131
6.8. Dochody rolników według rachunków makroekonomicznych.....	134
Podsumowanie.....	137
 Rozdział 7. Ubóstwo wiejskie. Ewolucja zjawiska, jego przyczyny, formy i przestrzenne zróżnicowanie – Sławomir Kalinowski.....	 139
Wprowadzenie	139
7.1. Ubóstwo i zagrożenie ubóstwem. Problemy definicyjne	140
7.2. Ryzyko zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.....	142
7.3. Ryzyko ubóstwa w Polsce.....	145
Zamiast podsumowania	152

**Rozdział 8. Polityczne postawy i zachowania wyborców
wiejskich na tle ogólnopolskim – Jerzy Bartkowski..... 155**

Wprowadzenie	155
8.1. Ogólna sytuacja społeczna i polityczna w oczach opinii publicznej	156
8.2. Wybory samorządowe (21.10.2018)	161
8.3. Wybory europejskie (26.05.2019)	168
8.4. Wybory do Parlamentu RP (13.10.2019)	172
Podsumowanie.....	176

**Rozdział 9. Koncepcje ożywienia i wzmocnienia rozwoju wsi –
Andrzej Hałasiewicz**

Wprowadzenie	179
9.1. Propozycje Unii Europejskiej dotyczące rozwoju wsi	180
9.2. Programy LEADER i RLKS	181
9.3. Koncepcja Smart Villages.....	183
9.4. Polskie działania na rzecz budowy Smart Villages	185
9.4. Moja SMART wieś	189
9.5. Poszukiwania trzeciej drogi	190
9.6. Praca zdalna	192
Podsumowanie.....	193

**Rural Poland – diversity and change: A summary
of the Report – Jerzy Wilkin**

Introduction	197
1. Demographic and social changes in Poland's rural areas and their differences	198
2. The significance of European integration for rural development and agriculture in Poland	202
3. Structural changes in Polish agriculture and their spatial differences	205
4. The standard of living, income disparities and scale of poverty in rural areas	207
5. Political differences among rural residents	211
6. How to provide a boost to Poland's rural areas?	213
Autorzy	217